

De laatste algemene beschouwingen voor de verkiezingen zijn zowel een moment om vooruit te kijken naar de komende periode, als om terug te kijken naar de afgelopen jaren.

De afgelopen jaren, die niet altijd vlekkeloos verliepen, maar ons wel veel hebben gebracht van waar wij in 2015 mee de verkiezingen in zijn gegaan.

- Meer banen, lage lasten, beter onderwijs.
- Ruimte voor de fiets, meer binnenstedelijke woningbouw.
- Meer aandacht voor energiebesparing en energietransitie.
- Leefbaarheid, natuurinclusieve landbouw en een inclusieve samenleving.

En wij zijn trots op de tot nog toe bereikte resultaten, voorzitter.

Terugblik

De banenmotor in deze regio draait op volle toeren. Het economisch tij helpt ons daarbij, maar de inzet van de provincie de afgelopen 8 jaar mag niet onderschat worden.

Ook de aandacht voor de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt is in dit college groot geweest.

We hebben de afgelopen 4 jaren geen lasten verhoogd: we hebben blijvend de op 1 na laagste opcenten. Ondanks dat er 4 jaar geleden weinig geld beschikbaar was, hebben we het daarmee gedaan.

Verder zijn wij blij met de grote extra inzet op regionale fietspaden, ook als die wellicht gemeentelijk zijn. Met het actieplan fiets zijn tientallen fietspaden verbeterd en aangelegd. En we zien uit naar de uitwerking van het fietspad van de toekomst.

De inzet op woningbouw betaalt zich uit: we zitten nu op 7000 woningen per jaar. Zo ongeveer een verdubbeling ten opzichte van de afgelopen 15 jaar:

De aanjaagfaciliteiten die wij als provincie inzetten, leveren resultaat.

De aandacht voor energietransitie betaalt zich ook uit.

De opstart kostte meer tijd dan wij hadden gewild, maar bijvoorbeeld het energiefonds, de inzet op geothermie en de inzet op energiebesparing in de gebouwde omgeving, zijn veelbelovend.

De 50.000 Nul-op-de-meterwoningen die D66 in 2020 wil hebben gerealiseerd, zijn er nog niet, maar de versnelling is nu wel ingezet. De komende periode moet er nog veel meer gebeuren, maar daar kom ik zo nog op terug.

Bij grote projecten wordt goed ingezet op de omgeving: extra geld voor verdiepte liggingen bij Veenendaal Oost en Utrecht Overvecht. De extra geluidsschermen langs de A27 bij De Bilt zijn deze periode geplaatst.

En een maand geleden stelden we de landbouwvisie vast, waarin gestreefd wordt naar de door ons zo gewenste natuurinclusieve landbouw.

En daarnaast Voorzitter, zijn wij er als D66 trots op dat we als Staten ons opener en inclusiever opstellen: we zijn regenboogprovincie, Artikel 1 hangt in de hal, we ontvangen Gasten van de Staten en we zijn gestart met het project om iedere scholier in het provinciehuis te krijgen. Althans: Inmiddels heeft de griffie een inventarisatie gemaakt bij scholen en hun belangstelling voor het bezoek aan het provinciehuis.

Samen met de ChristenUnie hebben wij hiervoor een motie opgesteld, die de heer Schadelee later zal indienen.

Tenslotte ben ik blij dat op ons initiatief een beleidsaudit is gehouden op de financiën van de mobiliteitsportefeuille. De lessen die daaruit komen, kunnen breder in de organisatie worden uitgewerkt.

Voorzitter, is dan alles goed gegaan?

Nee, natuurlijk niet! Je kunt niet alles krijgen, zoals je het wilt. En waar gewerkt wordt, worden fouten gemaakt.

Om te beginnen met de al genoemde audit: het blijkt dat wel erg hard werd gewerkt in de organisatie, maar dat we financieel niet alles op orde hadden. De ambtelijke organisatie heeft verder ook een aantal flinke opdooffers gekregen afgelopen jaar.

Achter elkaar waren er enkele dossiers waar vragen bij gesteld konden worden. Om die reden lopen er nu nog enkele onderzoeken, die komende weken tot afronding komen.

Alhoewel D66 er vertrouwen in heeft dat er geen sprake is van moedwillig gemaakte fouten, en dat de ambtelijke organisatie in deze dossiers met de beste bedoelingen heeft gehandeld, zullen we over een maand als Provinciale Staten ons moeten buigen over de resultaten van die onderzoeken en de mogelijke aanbevelingen die door de onderzoekers worden gedaan.

Wij sluiten met deze begroting dan ook de huidige periode zeker nog niet af.

Vooruitblik

Voorzitter, Tot zover het terugkijken.

Provinciale omgevingsvisie

Als je vooruit kijkt naar de komende jaren, ontkom je niet aan de provinciale omgevingsvisie die we komende periode opstellen. Die gaat over alles.

Nou ja, zo'n beetje alles waar we ons in dit huis mee bezighouden tenminste. De omgevingswet schrijft voor hoe wij om moeten gaan met onze fysieke ruimte: met natuur, met mobiliteit, met woningbouw, met landbouw... met alles, dus.

In onze omgevingsvisie moet alles waar wij het in dit huis over hebben een plek krijgen, en dan op zo'n manier dat wij het er (bijna) allemaal mee eens zijn. Ga er maar aan staan, voorzitter.

De voorbereidingen zijn in volle gang. Zo doorliep de provincie afgelopen jaar een participatietraject. Daarin kregen experts, bedrijven, kennisinstellingen, overheden en vooral ook inwoners de kans om hun langetermijnvisie te geven over onze mooie provincie.

In het verslag van dat traject – Horizon Utrecht 2050 – staat beschreven waar het wat al deze mensen betreft heen moet met onze provincie. We moeten bijvoorbeeld werken aan circulaire landbouw, aan slimme, schone en veilige bereikbaarheid, aan een levend landschap, aan energieneutraliteit en aan klimaatbestendigheid.

Allemaal tegelijk, zonder dat de ene functie de andere nodeloos belemmert, met ruimte voor lokaal maatwerk en goede ideeën van bewoners en bedrijven.

Aan ons om met dat in het achterhoofd, keuzes te maken.

Aan ons, om die integrale langetermijnvisie om te zetten naar een integrale visie op de korte termijn; volgend jaar, en het jaar daarop, en daarna.

Wat moeten wij doen en laten, voor een provincie die wij willen nalaten aan onze kinderen? Aan een provincie waarin we het goede behouden, maar ook ruimte bieden aan vraagstukken die op ons af komen? Ruimte ook voor mensen die hun initiatieven en ideeën willen ontplooiën, die willen bijdragen aan het grotere geheel?

Voorzitter,

Vanuit deze gedachte wil ik de wat ons betreft belangrijkste punten voor de komende jaren bespreken.

Wonen

Te beginnen met woningbouw. Ik had het al even over keuzes maken; nou, voorzitter, als er ergens keuzes gemaakt moeten worden, dan is het wel op dit onderwerp. En lastige ook.

Veel mensen willen in onze mooie provincie wonen. De combinatie van levendige steden, rustige dorpen en nabije natuur maakt Utrecht tot een gewilde woonomgeving.

De druk is hoog. Of je nu starter bent, of dat je net bent gescheiden, of in de herfst van je leven verkeert: Als je op zoekt bent naar nieuwe woonruimte, wil je niet gedwongen worden te breken met je sociale omgeving, of voor een woning moeten kiezen die eigenlijk niet bij je past.

Ik gaf al aan: dit jaar worden er 7000 huizen gebouwd in de provincie Utrecht. Als we dat tempo volhouden, dan is het in 2028 wel gedaan met de beschikbare ruimte in de structuurvisie.

In de komende periode moeten we daarom besluiten nemen over hoe we verder gaan, in een tijd van groeiende druk op onze woningmarkt.

Voorzitter,

De vraag over 10 jaar is altijd moeilijk in te schatten. Wat voor D66 duidelijk is, is dat nieuwe woningen goed bereikbaar moeten zijn met het OV, en dat je op de fiets snel en comfortabel naar werk, school en stad moet kunnen.

Mobiliteit

Dat brengt mij direct bij de mobiliteit.

Voorzitter, het is voor D66 duidelijk dat groei vooral mogelijk gemaakt moet worden in de directe omgeving van onze steden Utrecht en Amersfoort.

De Schaa sprong die dat vraagt voor OV en fiets is groot. Je kunt niet bouwen, zonder dit te realiseren. Dat is onze grootste mobiliteitsopgave komende jaren.

Energietransitie

Als laatste, voorzitter, het Klimaatakkoord.

De grote uitdaging voor de komende jaren, is het duidelijk maken wat er nodig is, om het akkoord van Parijs in de praktijk te brengen. Om het Klimaatakkoord handen en voeten te geven.

Om de verdere opwarming van onze aarde ten gevolge van menselijk handelen te beperken, ligt een grote opgave voor ons. Die is niet klaar als we op alle daken zonnepanelen hebben liggen, en 67,5 MW aan windenergie hebben gerealiseerd.

Wij hebben als Nederlanders eeuwenlang ons landschap vormgegeven om oplossingen te bieden aan de uitdagingen die we gedurende die tijd kenden. Zo is de vormgeving van ons landschap en onze natuur en het behoud en beheer daarvan, al sinds mensenheugenis mensenwerk.

Ook de energietransitie zal leiden tot nieuwe vormgeving. Energielandschappen zullen in de plaats komen van nu bestaande landschappen. Niet overal, maar de te maken keuzes zullen zeker leiden tot verdriet en weerstand.

Voorzitter, dat betekent niet dat we het klimaat op zijn beloop moeten laten. En dat we niets moeten doen. We hebben daar als provincie juist een heel belangrijke rol te vervullen. Het opstellen van de regionale energiestrategieën in samenwerking met gemeenten en waterschappen, is daarvoor de eerste stap.

En laten we niet vergeten, dat ook de energielandschappen ooit weer zullen wijzigen – en misschien wel sneller dan we denken.

Dat we het landschap in de toekomst weer opnieuw zullen vormgeven, afhankelijk van de wensen en de functies van dan.

We moeten, kortom, niet bang zijn voor verandering. Verandering is van alle tijden, voorzitter.

De rol die de provincie in de energietransitie te vervullen heeft, is een structurele rol, voorzitter. In de afgelopen periode is er, gezien de destijds beschikbare middelen, voor gekozen om de financiering incidenteel in te vullen.

Alhoewel het niet onze voorkeur heeft om over ons graf te regeren, is het voor ons wel duidelijk dat een structurele rol vraagt om een structureel budget. Dat is de reden dat D66 een motie indient, waarin PS uitspreekt dat de energietransitie een structureel bijdrage verdient.

Wij dragen daarin GS op 2 miljoen per jaar als structurele middelen op te nemen. We verzoeken bovendien aan GS om een menukaart op te stellen voor de mogelijke inzet voor de komende jaren.

Dit om de vastgestelde energieagenda verder uit te werken.

Dan laten we het aan de nieuwe Staten om te bepalen of het nu in te stellen structurele budget nog aangepast moet worden.

Afsluiting

Voorzitter, ik ben aan het einde gekomen van mijn tiende en laatste algemene beschouwingen. Ik heb dit afgelopen 5 jaar met veel plezier gedaan. Ik ben nog niet weg, maar wens wel alvast mijn opvolger komende jaren veel plezier en wijsheid toe voor deze mooie beschouwingen.